

**Porvoon kaupungin
varhaiskasvatussuunnitelma
1.8.2017**

Nimi	Porvoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 1.8.2017
Kunta	Porvoo
Hyväksymispäivämäärä	31.5.2017

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman laadinta, arviointi ja kehittäminen.	1
2. Paikalliset erityispiirteet ja varhaiskasvatuksen järjestämisen tavat.	3
3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.	4
4. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus.	6
5. Varhaiskasvatuksen järjestäminen ja toimintamuodot.	7
6. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.	11
7. Arvoperusta.	13
8. Oppimiskäsitys.	14
9. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.	15
10. Laaja-alainen osaaminen.	16
11. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	19
12. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.	22
13. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.	24
14. Pedagogisen toiminnan viitekehys.	27
15. Pedagoginen dokumentointi.	29
16. Monipuoliset työtavat.	30
17. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.	31
18. Oppimisen alueet.	32
18.1. Kielten rikas maailma.	32
18.2. Ilmaisun monet muodot.	33
18.3. Minä ja meidän yhteisömme.	34
18.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni.	36
18.5. Kasvan, liikun ja kehityn.	37
19. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.	39
19.1. Vieraskielisten ja monikielisten lasten kielen tukeminen varhaiskasvatuksessa.	41
19.2. Kielikylpy.	43
20. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	45
21. Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana.	48
22. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.	49

22.1. Pedagogiset, rakenteelliset ja hyvinvointia tukevat järjestelyt Porvoossa.	49
22.2. Kehityksen ja oppimisen tuen järjestelyiden hallinnolliset käytänteet Porvoossa.	51
23. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.	52
24. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen.	53

1. Varhaiskasvatussuunnitelman laadinta, arviointi ja kehittäminen

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa muuta varhaiskasvatusta ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkoti, perhepäivähoito ja muu varhaiskasvatus) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kotoutumissuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä paikallisten opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arviointia käsitellään tarkemmin osiossa Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Porvoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma koskee kunnallisia ja yksityisiä päiväkoteja ja perhepäivähoitoa sekä kunnan järjestämää muuta varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu suomeksi ja ruotsiksi ja hyväksytty Sivistyslautakunnassa. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on julkaistu ePerusteissa, josta se on myös tulostettavissa.

Huoltajille on järjestetty ilta, jossa on keskusteltu ja työstyetty yhdessä paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatineessa työryhmässä

on ollut huoltajaedustus. Huoltajilla on ollut mahdollisuus tuoda esiin näkemyksiään paikallista suunnitelmaa varten varhaiskasvatustalvelujen peda.net -sivuilla.

Lapsia haastateltiin keväällä 2016. Haastattelun tuloksia hyödynnetään toimintakulttuurin ja toiminnan sisältöjen kehittämisessä.

Jokaisessa toimintayksikössä on varhaiskasvatussuunnitelmatyöskentelystä vastaava työpari. Näille on järjestetty koulutuksellisia tilaisuuksia, joissa on käsitelty perusteiden teemoja. Työparin tehtävänä on ollut työstää näitä teemoja omassa yksikössään muun henkilöstön kanssa. Porvoossa on vuoden 2017 loppuun asti käynnissä Oppivan yhteisön avaimet -hanke. Tavoitteena on kehittää osallistavaa toimintakulttuuria ja rakentaa oppivaa yhteisöä. Koko henkilöstölle on järjestetty koulutusta hankkeen aikana.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Ohjausryhmässä ja eri työryhmissä on ollut jäseniä esi- ja perusopetuksesta sekä sosiaali- ja terveystoimesta. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden ja kolmannen sektorin kanssa on keskusteltu ja sovittu yhteistyömuodoista.

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi ja kehittäminen

Henkilöstö arvioi toimintaa jatkuvasti ja sen kautta varhaiskasvatussuunnitelmaa kehitetään. Varhaiskasvatussuunnitelmatyöskentelyyn nimetyt työparit jatkavat toimintaansa ja suunnitelman teemoja ja sisältöjä käsitellään edelleen sekä yhteisesti että yksiköissä. Palautetta toiminnan kehittymisestä kootaan mm. työparien ja esimiesten välityksellä.

Huoltajilta saatavan päivittäisen palautteen avulla arvioidaan varhaiskasvatussuunnitelman mukaisen toiminnan toteutumista ja kehitetään sitä. Varhaiskasvatuksessa otetaan käyttöön vuoden 2018 aikana huoltajille suunnattu asiakaskysely, joka toteutetaan siitä eteenpäin säännöllisesti.

Huoltajat ja henkilöstö kokoavat lasten kokemuksia varhaiskasvatuksesta ja tätä tietoa hyödynnetään kehittämistyössä. Lasten arviointi varhaiskasvatuksesta toteutuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kautta.

2. Paikalliset erityispiirteet ja varhaiskasvatuksen järjestämisen tavat

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Varhaiskasvatusta järjestetään kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa sekä muuna varhaiskasvatuksena. Porvoon paikallisia erityispiirteitä ovat mm. kaksikielisyys, kaupungin eri osien monimuotoisuus ja heterogeenisyys sekä lasten ja perheiden erilaiset lähtökohdat. Päiväkotiryhmien ja perhepäivähoidon toimintakieli on joko suomi tai ruotsi. Muuta varhaiskasvatusta voidaan järjestää kaksikielisesti. Kaupungin strategiassa on otettu painopisteiksi niiden alueiden kehittäminen, joissa on mm. paljon työttömyyttä tai/ja maahanmuuttajataustaista väestöä. Nämä alueelliset erot ja tarpeet huomioidaan varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa siten, että lapsi saa laadukasta ja yhtenäistä varhaiskasvatusta riippumatta siitä, missä sitä järjestetään.

Porvoon kaupungissa on laadittu erilaisia lapsia koskevia suunnitelmia, toimintamalleja ja -ohjeita sekä päätöksiä, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintaa. Nämä erilliset asiakirjat täydentävät varhaiskasvatussuunnitelmaa ja niihin viitataan suunnitelman tekstissä. Täydentävät suunnitelmat ovat henkilöstön ja huoltajien saatavilla ja luettavissa web-sivuilla.

Varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkentavat ja täydentävät paikalliset suunnitelmat

- [Esiopetuksen opetussuunnitelma](#)
- [Perusopetuksen opetussuunnitelma](#)
- [Perusopetukseen valmistavan esiopetuksen opetussuunnitelma](#)
- [Ruokailun ja ravitsemuksen linjaukset Porvoon kaupungin päivähoidossa, peruskoulussa ja lukiossa](#)
- Turvallisuus- ja pelastussuunnitelma (yksikkökohtainen)
- Varhaiskasvatuspalvelujen lääkehoitosuunnitelma
- Äkillisen kriisin kohtaaminen varhaiskasvatuksessa
- Varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma
- [Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma](#)
- [Kielikylpysuunnitelma](#)
- [Porvoon luontokoulun ohjelma](#)
- Ohjelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi
- [Kaltoin kohdeltu lapsi -käsikirja](#)
- Palvelusetelin sääntökirja päiväkotihoidossa
- Yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen valvontasuunnitelma

3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Henkilöstö laatii suunnitelman yhteistyössä huoltajan kanssa. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida suunnitelmassa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja toteutumisen arvioinnista päiväkodeissa vastaa henkilö, jolla on lastentarhanopettajan kelpoisuus. Perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä käytetään lastentarhanopettajan asiantuntijuutta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on dokumentti, johon kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa kuvataan lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. On tärkeää, että lapsen huoltajan ja henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta yhdistyvät lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. Pedagogista dokumentointia (osio Pedagoginen dokumentointi) käytetään hyödyksi suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelmaa laadittaessa huomioidaan myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen (osio Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana). Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa päiväkotitai perhepäivähoitopäivän aikana, lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on arvioitava, ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla henkilöstöltä, muulta viranomaiselta, jonka kanssa on tehty lapsen asioissa yhteistyötä, tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi sekä toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (osio Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki)
- mahdollinen lääkehoitosuunnitelma
- lasten, henkilöstön ja huoltajien yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa - tutustuminen ja varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan päiväkotijä ja perhepäivähoidossa. Perhepäivähoitajat saavat ohjausta ja tukea lasten suunnitelmien laatimiseen. Ennen pakolaistaustaisten lasten varhaiskasvatuksen aloitusta varhaiskasvatuksen asiantuntija tekee tiivistä yhteistyötä maahanmuuttajapalveluiden ja perheen kanssa, mm. kotikäynneillä. Yksityisten palveluntuottajien kohdalla lapsen päivähoiton aloitukseen ja tutustumiseen liittyvät käytännöt voivat poiketa kunnallisten käytännöistä.

Varhaiskasvatuksen aloitus:

1. Päiväkodinjohtaja tai perhepäivähoidon ohjaaja ilmoittaa huoltajille päivähoitopaikan myöntämisestä ja kertoo lapsen varhaiskasvatuksen aloittamisesta ja tutustumisjaksosta. Päivähoitopäätöksen mukana lähetetään "Tervetuloa varhaiskasvatukseen" -esite, jossa on kerrottu tarkemmin aloituskeskustelusta ja mistä asioista silloin keskustellaan.
2. Lapsiryhmässä sovitaan, kuka vastaa perheen ja lapsen tutustumisesta. Sama henkilö vastaa myös aloituskeskustelusta. Aloituskeskustelu järjestetään aina, joko ennen lapsen tutustumisjaksoa tai sen aikana. Vastuuhenkilö kirjaa keskustelun aikana esille tulleet asiat **aloituskeskustelu** -lomakkeeseen. Huoltajille kerrotaan Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta.
3. Lapsi voi tutustua kaksi viikkoa ennen varhaiskasvatuksen aloittamista. Tutustumiskäynnit sovitaan henkilökunnan kanssa etukäteen. Huoltaja on lapsen mukana tutustumisen ajan. Erikseen voidaan myös sopia, mikäli lapsi jää hetkeksi (1-3 krt., 2 t/kerta) ilman huoltajaa. Tapaturmavakuutus on voimassa tutustumisen aikana.
4. **Lapsen tiedot** -lomake täytetään ennen kuin lapsi jää tutustumaan ilman vanhempia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen ja arviointi:

1. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan n. 2 kk varhaiskasvatuksen alkamisesta / lokakuun loppuun mennessä. Ennen suunnitelman laatimista huoltajille annetaan **Tervetuloa VASU-keskusteluun** -kirje.
2. Lastentarhanopettaja vastaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisesta. Ryhmässä valmistaudutaan suunnitelman laatimiseen käymällä läpi kasvattajien havainnot lapsesta ja täyttämällä lapsen sivu yhdessä lapsen kanssa.
3. Ryhmän työntekijä kirjaa keskustelussa esille tulleet asiat **lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan**. Lapselle laadittava suomi toisena kielenä -suunnitelma tai tehostetun/erityisen tuen suunnitelma kirjataan myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeeseen.
4. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan huoltajien kanssa vähintään kerran vuodessa. Tarvittaessa suunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään useammin toimintavuoden aikana.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma siirretään oman kunnan sisällä lapsen uuteen varhaiskasvatus-/esiopetuspaikkaan. Jos lapsi muuttaa toiseen kuntaan, huoltajille annetaan kopia lapsen suunnitelmasta. Lapsen lopettaessa varhaiskasvatuksessa/esiopetuksessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma arkistoidaan päiväkodissa. Perhepäivähoidon esimies arkistoi perhepäivähoidossa olevien lasten varhaiskasvatussuunnitelmat.

4. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

5. Varhaiskasvatuksen järjestäminen ja toimintamuodot

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatuslain mukaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palvelun järjestäjän ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimitilin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Kunnan käytettävissä tulee olla varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan palveluja.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja päivähoidosta annettuun asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös soveltuvin osin säännöksiä sosiaalihuollosta sekä hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävä kehityksen tavoitteet. Varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;

6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettuja säädöksiä. Varhaiskasvatuksessa otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Varhaiskasvatuksessa ehkäistään kiusaamista ja puututaan siihen. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua. Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatusta annetaan päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena, esimerkiksi kerho- tai leikkitoimintana. Varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan oppimisympäristöiltään, resursseiltaan, henkilöstön koulutukselta ja kelpoisuusvaatimuksilta, henkilöstörakenteilta, lapsiryhmien koolta sekä lasten ja henkilöstön väliseltä suhdeluvulta. On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Huoltajan kanssa neuvotellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan palvelujen piiriin hakeuduttaessa, mutta myös lapsen jo ollessa varhaiskasvatustilapalvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti

tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoitus ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset. Päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävissä toimivista vähintään kolmanneksen tulee olla kelpoisia lastentarhanopettajan tehtävään, muilla tulee olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 8 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Varhaiskasvatustalaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla lastentarhanopettajan pedagogista vastuuta. Kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on lastentarhanopettajalla. Lastentarhanopettajat, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä voidaan järjestää perhepäivähoitajan tai lapsen kotona tai ryhmäperhepäivähoitona. Perhepäivähoidossa lapsiryhmiä muodostettaessa tulee kiinnittää huomiota tarkoituksenmukaisuuteen. Kodeissa työskentelevät perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Perhepäivähoidon johtaminen tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Muun varhaiskasvatuksen toteutus ja painopisteet vaihtelevat järjestäjän päätösten mukaan. Muuta varhaiskasvatusta voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Muu varhaiskasvatus voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, omaehtoista leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi muu varhaiskasvatus voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Porvoossa varhaiskasvatusta järjestetään suomeksi ja ruotsiksi kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa sekä kunnallisessa ja yksityisessä perhepäivähoidossa. Kielikylpyä järjestetään ruotsin kielellä yhdessä kunnallisessa päiväkodissa. Yksi kunnallinen päiväkotitarjoaa varhaiskasvatusta iltaisin ja viikonloppuisin sekä ympärivuorokautisesti. Muun varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat mm. kerhot, perhekahvilat ja -puistot. Lisäksi vanhempien kasvatustyötä tuetaan järjestämällä ohjattuja ryhmiä, joissa vahvistetaan vanhemmuutta sekä vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä.

Päiväkodit

Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä ja sisarussuhteet. Tarvittaessa ryhmän koossa huomioidaan lasten tehostetun tai erityisen tuen tarve. Porvoossa pyritään siihen, että kunnallisen päiväkotiryhmän hoito- ja kasvatushenkilöstö muodostuu kahdesta lastentarhanopettajasta ja yhdestä lähihoitajasta. 3–5-vuotiaiden ryhmässä on oltava vähintään yksi aikuinen seitsemää lasta kohden, maksimiryhmä näin 21 lasta. Alle 3-vuotiaiden ryhmissä suhdeluku on yksi aikuinen/neljä lasta ja maksimiryhmä näin 12 lasta.

Perhepäivähoito

Perhepäivähoitoryhmän koko on korkeintaan 4,5 lasta. Pääsääntöisesti varhaiskasvatus toteutetaan perhepäivähoitajan kotona. Porvoossa kunnallisilta perhepäivähoitajilta edellytetään ammattitutkintoa tai muuta soveltuvaa koulutusta. Pedagogisen toiminnan toteuttamiseksi perhepäivähoitajat saavat ohjausta ja tukea mm. esimieheltään ja toisiltaan.

Kerhotoiminta

Kerhotoimintaa järjestetään 2-5 -vuotiaille lapsille, jotka eivät osallistu varhaiskasvatukseen päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Kerhot voivat toimia sisä- ja/tai ulkotiloissa. Kerhon toiminta-aika on 2-3 tuntia kaksi kertaa viikossa, aamu- tai iltapäivällä. Kerhossa työskentelee lastentarhanopettaja ja lähihoitaja. Kerhoryhmiä muodostettaessa noudatetaan samaa henkilöstön ja lasten välistä suhdelukua kuin päiväkotiryhmien kohdalla.

Yhteistyö eri toimintamuotojen kesken

Loma-aikoina päiväkotien toimintaa keskitetään alueittain muutamiin yksiköihin. Henkilöstö tekee yhteistyötä toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Perhepäivähoitajat osallistuvat päiväkodin toimintaan ja tapahtumiin siellä missä se on mahdollista. Kunnallisessa perhepäivähoidossa olevien lasten varahoito järjestetään päiväkodeissa ja jokaiselle lapselle on nimetty varahoitopaikka.

6. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatus on keskeinen lapsia ja heidän perheitään koskeva palvelu, johon suurin osa lapsista osallistuu ennen oppivelvollisuutta. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Siirtymäkäytännöt osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Siirtymävaiheet varhaiskasvatuksessa:

- lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, käytännöt kuvattu lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-luvussa
- kun lapsi vaihtaa ryhmää päiväkodissa
- kun lapsi vaihtaa varhaiskasvatuspaikkaa (perhepäivähoito-päiväkoti, päiväkotipäiväkoti)
- kun lapsi siirtyy esiopetukseen
- esiopetuksesta kouluun -siirtymävaiheen käytännöt on kuvattu esiopetussuunnitelmassa.

Siirtymävaiheessa on tärkeää, että lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvät asiat siirtyvät uuteen paikkaan. Lähettävän tahon henkilöstö sopii vastaanottajan kanssa keskusteluajasta, johon myös huoltajat kutsutaan mukaan. Jos huoltajat eivät osallistu keskusteluun, heidän tulee antaa suostumuksensa tietojen siirtoon. Tarvittaessa siirtokeskusteluun osallistuu erityislastentarhanopettaja, muu asiantuntija tai yhteistyötaho. Oman kunnan sisällä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma liitteineen siirretään lapsen uuteen varhaiskasvatus- /esiopetuspaikkaan. Jos lapsi muuttaa toiseen kuntaan, huoltajille annetaan kopio lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta.

Vastaanottava taho järjestää lapselle ja perheelle mahdollisuuden tutustua uuteen paikkaan. Ryhmää vaihdettaessa tutussa yksikössä lapselle järjestetään päivän aikana mahdollisuuksia tutustua ja harjoitella uudessa ryhmässä.

Lapsiryhmässä tapahtuvista muutoksista tulee tiedottaa perheille.

7. Arvoperusta

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemysluo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

8. Oppimiskäsitys

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuritaustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

9. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoitetaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet sekä lasten yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille, laaja-alaiselle osaamiselle ja pedagogiselle toiminnalle asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

10. Laaja-alainen osaaminen

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Siihen, miten lapset käyttävät tietojään ja taitojaan, vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Osiossa Oppimisen alueet kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoita ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille erilaisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan, ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä sekä lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätyelössä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden

lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyi, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Laaja-alaisen osaamisen paikalliset painotukset

Lapsia kannustetaan havainnoimaan ja tutkimaan ympäristöään kaikkien aistien avulla ja eri tavoilla yhdessä aikuisten kanssa. Lasten vahvuudet huomioidaan toiminnassa ja lapset saavat rehellistä palautetta kasvattajilta. Lapsia tuetaan löytämään ratkaisuja ongelmiin ja kannustetaan luovaan ja kriittiseen ajatteluun. Leikin avulla ja leikissä lapsen laaja-alaisen osaamisen perusta kehittyy. Kasvattajilta edellytetään aktiivista läsnäoloa ja sensitiivisyyttä huomioida ja arvostaa lapsen kommunikointitapaa, myös sanatonta viestintää. Yhdessä lasten kanssa opitaan ymmärtämään erilaisia näkökulmia sekä huomioimaan niitä päivittäisessä toiminnassa positiivisella tavalla.

Porvoossa on meneillään toimintakulttuurin kehittämiseen liittyviä hankkeita, joiden tavoitteena on lisätä lasten päiväkotiviihtyvyyttä ja oppimisen iloa osallisuuden ja liikunnan avulla. Tarkoituksena on vahvistaa lapsen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan arkeensa varhaiskasvatuksessa. Lisäksi liikunnalliselle toiminnalle luodaan pysyvät puitteet ja käytännöt päiväkodin arjessa.

Porvoossa kehitetään tieto- ja viestintäteknologian pedagogista hyödyntämistä ja monipuolisia oppimisympäristöjä. Kehittämistyötä varten valmistellaan suunnitelma, jossa huomioidaan mm. tieto- ja viestintäteknologian pedagoginen käyttö, henkilöstön osaamisen vahvistaminen ja laitehankinnat.

11. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä tulee myös arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Lapsen etu on kaiken kehittämisen lähtökohta.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialueille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin vahvistaa osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä

huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset tavoitteet ja painopisteet

Yhtenäistä toimintakulttuuria ja laatua kehitetään ja vahvistetaan sekä yhteisten kehittämiskohteiden että yksikkökohtaisten painotusten kautta. Laadukas varhaiskasvatus ja esiopetus - pedagoginen suunnitelma -välinettä käytetään jokaisessa lapsiryhmässä ja perhepäivähoidossa toiminnan suunnitteluun ja arviointiin.

Havainnointia ja pedagogista dokumentointia kehittämällä vahvistetaan oppivan yhteisön toimintaa. Osallistavaa toimintakulttuuria ja osallistavia toimintatapoja kehitetään yksikkökohtaisten kohteiden kautta. Varhaiskasvatuksen toimintaa suunnitellaan siten, että jokainen lapsi voi osallistua siihen ja että toiminta tarjoaa lapsille monipuolisia mielenkiinnon kohteita ja mahdollisuuksia oppia. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään lapsen varhaiskasvatuspaikassa. Yhtenä hyvinvoinnin tukemisen välineenä toimii varhaiskasvatukselle on laadittu yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma, jota päivähoitoyksiköt täydentävät yksikkökohtaisilla tiedoilla. Lisäksi koko varhaiskasvatuksessa tavoitteena on lisätä lasten fyysistä aktiivisuutta ja liikkumista varhaiskasvatuspäivän aikana.

Suomalainen ja suomenruotsalainen kulttuuri ja kieli ovat luonnollinen osa Porvoota, mikä mahdollistaa tutustumisen molempiin kieliin ja kulttuureihin. Eri kulttuuri- ja kielitaustaisten lasten lisääntyvä määrä varhaiskasvatuksessa antaa mahdollisuuden kulttuurisesti moninaisen yhteisön rakentamiseen. Lasten ja ympäristön erilaiset kielet, kulttuurit, uskonnot, katsomukset sekä perinteet huomioidaan ja otetaan luonnolliseksi osaksi varhaiskasvatuksen arkea. Päivähoitoyksiköissä on monikulttuurisuusvastaavat, jotka tapaavat toisiaan säännöllisesti. He huolehtivat kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvien asioiden kehittämisestä ja osaamisen jakamisesta omassa yksikössään. Porvoon varhaiskasvatuspalvelujen [peda.net](#) -sivuilla [Monikulttuurinen varhaiskasvatus](#) on tietoa ja materiaalia kulttuurisesti moninaisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen tueksi.

Keskeiset kehittämisen kohteet ja painopistealueet Porvoossa

- lapsia osallistavat toimintatavat
- havainnointi ja pedagoginen dokumentointi
- lasten fyysisen aktiivisuuden ja liikkumisen lisääminen

Yksityisten palveluntuottajien tulee kehittää toimintaansa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja mahdollisten omien painopistealueiden mukaisesti.

12. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristökäsitys sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä osiassa Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen kuvattua varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoitukseenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoitukseenmukaisella tavalla. Lasten omia tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla. Omien laitteiden, lelujen ja välineiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Oppimisympäristöjen suunnitteluun ja arviointiin käytetään pedagogista suunnitelmaa. Suunnittelua tehdään yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Joustavat toimintaan ja leikkiin soveltuvat tilat muodostuvat erilaisista työskentelypisteistä ja kalusteyhdistelmistä, jotka mahdollistavat yksintyöskentelyn, pari- ja ryhmätoiminnan. Toiminta, tilat ja välineet tulee suunnitella siten, etteivät ne altista lasta liialliselle paikallaan istumiselle vaan aktivoivat lapsia toiminnallisuuteen ja liikkumiseen. Sisä- ja ulkotilojen käytön tehostaminen ja monipuolistaminen järjestyy pienryhmissä toimimalla ja porrastamalla näiden toimintaa eri tiloihin. Tiloja suunnitellaan ja muokataan yhdessä lasten kanssa. Toiminnassa tarvittavia materiaaleja ja välineitä valitaan ja hankitaan siten, että ne tukevat pedagogisen toiminnan toteuttamista. Oppimisympäristön kuvittaminen ja sanoittaminen ja kuvallisen materiaalin esillä olo tukee lapsen kielen kehittymistä ja tekee kulttuurista moninaisuutta näkyväksi.

Hyvä sosiaalinen ja psyykkinen ympäristö edellyttää sensitiivisiä ja aktiivisesti läsnä olevia kasvattajia. Lapsia tuetaan ilmaisemaan tunteitaan ja itseään. Kasvattajat sopivat yhdessä lasten kanssa ryhmän säännöistä ja toimintatavoista.

13. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Yhteistyöllä tuetaan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä. He vastaavat myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (osio Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma). Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu, kun suunnitellaan ja toteutetaan lasten kehityksen ja oppimisen tukea (osio Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kesken. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi

opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Yhteistyö kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien välillä on tärkeää. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Varhaiskasvatuksen ja kasvatusyhteistyön aloitukseen liittyvät käytännöt on kuvattu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa käsittelevässä luvussa. Siirtymävaiheiden yhteistyökäytännöt on kuvattu luvussa varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.

Vähintään kaksi kertaa vuodessa huoltajille järjestetään keskustelu, jossa yhdessä suunnitellaan ja arvioidaan lapsen varhaiskasvatusta. Tarvittaessa keskusteluun kutsutaan lapsen ja perheen kanssa työskenteleviä asiantuntijoita. Päivittäinen kohtaaminen ja yhteydenpito lapsen asioissa on keskeistä. Päiväkodissa pääasiallisina tiedottamisen ja toiminnasta kertomisen välineenä käytetään sähköisiä viestimiä, esim. peda.net-sivuja. Lisäksi huoltajien kanssa voidaan sopia, millä muilla tavoin lapsen päivään tai muuhun liittyvästä kerrotaan. Havaintoja ja pedagogisia dokumentteja hyödynnetään lapsen arjesta kerrottaessa.

Uusille perheille tulee kertoa varhaiskasvatuksen käytännöistä ja toimintatavoista. Kaikille huoltajille järjestetään tilaisuus kuulla ja keskustella lapsiryhmän toiminnasta ja varhaiskasvatuksen sisällöistä. Vanhempainilloissa huoltajien kanssa sovitaan esimerkiksi erilaisista yhteistyökäytännöistä, tapahtumista ja juhlista.

Varhaiskasvatuksessa järjestetään erilaisia tilaisuuksia ja tapahtumia, joissa perheet ja vanhemmat tapaavat vapaamuotoisesti toisiaan. Vanhemmat voivat myös itse järjestää toimintaa keskenään. Päiväkodeissa voi toimia vanhempainyhdistyksiä ja -toimikuntia.

Monialainen yhteistyö

Porvoon kaupungissa on monialaisia työryhmiä, esimerkiksi neuvola- ja lastensuojeluyhteistyö, ravitsemustyöryhmä, lasten kuntoutustyöryhmä, jotka suunnittelevat, arvioivat ja kehittävät yhteistyökäytäntöjä.

Yhteistyö neuvolan kanssa

Varhaiskasvatuksen henkilöstö antaa arvion lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa laajoja terveystarkastuksia varten 1,5 ja 4 -vuotiaiden lasten kohdalla. Tätä tiedonsiirtoa varten käytetään lomaketta, johon pyydetään huoltajan suostumus ennen terveydenhoitajalle lähettämistä. Tarvittaessa lastenneuvola ja varhaiskasvatus tekevät yhteistyötä lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi myös muun ikäisen lapsen kohdalla.

Varhaiskasvatus lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Sosiaalityöntekijän suosituksesta varhaiskasvatusta voidaan tarjota lapselle lastensuojelun tukitoimena. Suositus toimitetaan lapsen tulevaan hoitopaikkaan lomakkeella. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa lastensuojelun tukitoimena järjestetään perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa tapaaminen, jossa sovitaan yhteistyöstä ja lapsen varhaiskasvatusta koskevista käytännöistä.

Muu yhteistyö

Yksikkökohtaisesti varhaiskasvatuksen toteuttamisessa yhteistyötä voidaan tehdä kaupungin eri palvelujen, yksityisten toimijoiden sekä seurakunnan, järjestöjen ja yhdistysten kanssa.

Yhteistyössä Porvoon seudun Musiikkiopiston kanssa tarjotaan jatkossakin musiikkileikkikoulutoimintaa päiväaikaan niissä päiväkodeissa, jotka niin toivovat. Päiväkotimuskarissa musiikkiopiston opettaja tulee pitämään musiikkileikkitunnin päivän aikana. Päiväkodin muskarissa noudatetaan musiikkiopiston varhaisiän opetussuunnitelmaa päiväkodin kasvatustavoitteet ja toiveet huomioiden. Toiminnasta peritään lukukausimaksu mukaan ilmoittautuneilta perheiltä. Vähävaraiset perheet voivat hakea vapaaoppilaspaikan.

Alueellista yhteistyötä ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemista koordinoivat ja kehittävät aluetyöryhmät, jotka koostuvat varhaiskasvatuksen, koulutuspalvelujen, kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen, sosiaali- ja terveyspalvelujen, seurakunnan sekä eri yhdistysten ja järjestöjen edustajista.

Yksityisten päiväkotien kanssa järjestetään vuosittain vähintään yksi tapaaminen, jossa käsitellään palvelun järjestämistä ja pedagogista toimintaa. Henkilöstölle tarjotaan mahdollisuus osallistua kaupungin järjestämiin varhaiskasvatuksen koulutuksiin ja kehittämistilaisuuksiin.

14. Pedagogisen toiminnan viitekehys

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta, oppimiskäsitys, niihin pohjautuva toimintakulttuuri sekä monipuoliset oppimisympäristöt, yhteistyö ja työtavat. Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös oppimisen alueet. Laadukkaana pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (osiot Pedagoginen dokumentointi ja Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua.

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat

lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa varhaiskasvatuksen henkilöstö asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Toiminnassa hyödynnetään erilaisia oppimisympäristöjä ja tarvittaessa eri alojen asiantuntijoiden osaamista. Toiminnan järjestämisessä huomioidaan lasten yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet osallistua monipuoliseen toimintaan. Keskeistä on tarkastella lapsen päivää kokonaisuutena, joka tukee hyvinvointia ja oppimista.

Pedagogisen toiminnan suunnittelun ja arvioinnin keskeiset rakenteet ja välineet

1. **Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma**, kuvattu luvussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
2. **Laadukas varhaiskasvatus ja esiopetus - pedagoginen suunnitelma.** Pedagogisen toiminnan suunnittelua, sen dokumentointia ja arviointia varten on yhteinen väline, jota käytetään sekä päiväkodissa että perhepäivähoidossa. Perhepäivähoitajat käyttävät suunnitelmaa soveltuvien osien. Suunnitelma koostuu osioista kasvatusyhteistyö, oppimisympäristö, oppimisen alueet ja tiimisopimus. Suunnitelma laaditaan ryhmätasolla ja se arvioidaan 2-3 kuukauden välein. Tarvittaessa suunnitelmaa päivitetään useammin.
3. **Lastentarhanopettajan pedagoginen johtajuus** ryhmässä. Lastentarhanopettaja vastaa yhteistyössä muiden kasvattajien kanssa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisesta. Opettaja kokoaa havainnot ja kokemukset lapsista ja toiminnasta, jotka käydään yhdessä läpi. Hän vastaa ryhmän pedagogisen toiminnan tavoitteista ja siitä, että lasten tarpeiden edellyttämät tavoitteet ja sovitut toimenpiteet toteutuvat ryhmän toiminnassa. Lastentarhanopettaja ylläpitää pedagogista keskustelua ja varmistaa, että toimintaa toteutetaan perusteiden ja paikallisen suunnitelman mukaisesti.
4. Yksiköt laativat vuosittain **toimintasuunnitelman**.

15. Pedagoginen dokumentointi

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen muokkaamisessa jatkuvasti lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (osio Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (osio Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (osio Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa).

16. Monipuoliset työtavat

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

17. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtap. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lurut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnointi käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

18. Oppimisen alueet

18.1. Kielten rikas maailma

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (osio Laaja-alainen osaaminen). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytynyttä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään osiossa Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että samanikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Vuorovaikutus- taidot	Kielen ymmärtämisen taidot	Puheen tuottamisen taidot	Kielen käyttötaidot	Kielellinen muisti ja sanavaranto	Kieli- tietoisuus
Kehittyvät kielelliset identiteetit					

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

18.2. Ilmaisun monet muodot

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen** sekä **sanallisen** ja **kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoita ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Lapsille tarjotaan vuosittain mahdollisuus nähdä ja kokea myös muiden tekemää ja tuottamaa taidetta ja kulttuuria, esimerkiksi teatterin, tanssin, musiikin tai kuvataiteen muodossa. Varhaiskasvatuksen toiminnassa hyödynnetään kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen tai muiden toimijoiden tarjontaa, kuten esityksiä ja museoita. Lasten taide- ja kulttuurikasvatuksen toteuttamisessa varhaiskasvatuksen henkilöstö voi tehdä yhteistyötä, esimerkiksi projektien muodossa, eri alojen ammattilaisten kanssa.

18.3. Minä ja meidän yhteisömme

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen**

ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyYTEEN, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Katsomuksiin ja uskontoihin tutustutaan sen mukaan, mitä katsomuksia lapsiryhmässä on. Erilaiset näkemykset ja käsitykset nousevat esiin luonnollisesti varhaiskasvatuksen arjessa ja lasten pohdiskeluissa tarjoten mahdollisuuksia tutkia lasten ja perheiden katsomusten samankaltaisuuksia ja eroja.

Henkilöstön tehtävänä on kertoa huoltajille katsomuskasvatukseen liittyvän toiminnan, tilaisuuksien ja tapahtumien sisällöistä ja tavoitteista. Huoltajien kanssa keskustellaan ja sovitaan lapsen katsomuskasvatukseen liittyvistä käytännöistä. Nämä kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Porvoon suomalainen seurakunta tarjoaa varhaiskasvatuksen katsomuskasvatusta tukevaa toimintaa. Yhteistyötarjonta perustuu [Opetushallituksen ohjeisiin](#) ja [Kirkkohallituksen malliin](#). Seurakunta tarkistaa ja päivittää tarjontansa vuosittain ja tiedottaa siitä varhaiskasvatukselle. Tarjonta sisältää kaikille sopivaa yleissivistävää toimintaa, joka ei sisällä uskonnon harjoittamista sekä toimintaa, joka perustuu uskonnon harjoittamiseen. Jos varhaiskasvatuksessa osallistutaan uskonnollisiin tilaisuuksiin tai järjestetään toimintaa, johon kaikki lapset eivät osallistu, tulee näille lapsille suunnitella ja järjestää vastaavanlaista tavoitteellista toimintaa.

18.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelun** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan. Havaintoja ilmaistaan ja tarkastellaan esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitetä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävästä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologiaan laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Porvoon kaupungin luontokoulu tukee varhaiskasvatuksen ympäristö- ja luontokasvatuksen toteuttamista. Yhteistyössä vahvistetaan sekä henkilöstön osaamista että toteutetaan lasten toimintaa. Luontokoulun ohjelma ja materiaalia löytyy [Porvoon luontokoulun peda.net-sivulta](#).

18.5. Kasvan, liikun ja kehityn

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisessä kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Varhaiskasvatuksessa pyritään noudattamaan Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksia ([Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä - varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset 2016](#)) ja mahdollistamaan lapsille suositusten mukainen monipuolinen ja määrällisesti riittävä liikkuminen varhaiskasvatuspäivän aikana.

Ruokakasvatuksen toteuttamisen paikalliset tarkennukset: Ruokailu ja ravitsemus Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksessa, peruskoulussa ja lukiossa.

19. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, omaksua saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja

mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molempipuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti.

Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

19.1. Vieraskielisten ja monikielisten lasten kielen tukeminen varhaiskasvatuksessa

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Suomi ja ruotsi toisena kielenä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Vieraskielisellä lapsella tarkoitetaan lasta, jonka ensikieli on muu kuin suomi, ruotsi, saame, romani tai viittomakieli. Usein suomen kieltä osaamaton lapsi ei ole kielitaidoton, vaan hän puhuu omaa äidinkieltään ja oppii sen pohjalta toista kieltä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielitaiton eri osa-alueilla lapsen tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Suomi/ruotsi toisena kielenä opetus on osa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön perustehtävää. Vieraskielisille lapsille voidaan myöntää ensimmäisenä vuotena päiväkodissa tai perhepäivähoidossa resurssikerroin. Vieraskielisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan suomen/ruotsin kielen tukemisen suunnitelma, joka päivitetään aina syksyisin ja keväisin.

Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväri. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselle sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Suomen/ruotsin kielen opetus ja ohjaus tapahtuvat päivittäisissä tilanteissa, mutta tämän lisäksi lapsi tarvitsee myös suunnitelmallista ja säännöllistä suomi/ruotsi toisena kielenä – opetusta. Vieraskielisten lasten opetusta suunniteltaessa otetaan huomioon lapsen ikä ja suomen kielen taidon taso. Opetuksen tulee olla toiminnallista, monikanavaista ja leikinomaista. Asioita

konkretisoidaan kuvilla, tavaroilla, erilaisilla materiaaleilla, äänillä ja väreillä. Opetus on selkeää, johdonmukaista ja siinä hyödynnetään muisti- ja mieleenpalauttamiskeinoja. Toiminnalla on selkeä struktuuri ja se sisältää paljon toistoja ja rutiineja.

Toiminnan suunnittelussa huomioidaan, että kaikki tilanteet ovat oppimistilanteita, ja koko henkilöstöllä on pedagoginen vastuu. Pedagoginen suunnittelu ja toteutus näkyy arkisissa rutiineissa, siirtymätilanteissa ja perushoidossa. Lasten kanssa toimiessa käytetään hyvää arkikieltä (selkokieltä), puhe on jaksotettava ja ohjeita annetaan yksi kerrallaan. Tavoitteena on, että lapsi oppii arkielämän perussanastoa ja käyttää sitä luontevasti eri tilanteissa. Keskeistä suomi/ruotsi toisena kielenä opetuksessa on sanavaraston kartuttaminen, käsitteiden harjaannuttaminen, toimintaohjeiden ymmärtäminen sekä noudattaminen. Tukimateriaali suomi/ruotsi toisena kielenä opetuksen toteuttamiseen löytyy [Porvoon monikulttuurisen varhaiskasvatuksen peda.net-sivuilta](#).

Vieraskielisten lasten suomen/ruotsin havainnointi, dokumentointi ja arviointi

Porvoon varhaiskasvatuksessa kartoitetaan vieraskielisten lasten suomen/ruotsin kielen taitoja. Tietoa lapsen kielitaidosta kerätään havainnoimalla ja dokumentoimalla lapsen puhetta ja kielenkäyttöä; sanavarastoa, äänteitä, päätteitä ja sanajärjestystä. Lisäksi havainnoinnin kohteena on, kuinka lapsi hallitsee ajatuksensa, tunteensa ja tahtonsa uudella kielellä. Miten lapsi kuuntelee ja mitä hän ymmärtää. Ennen kaikkea kiinnitetään huomiota siihen, miten lapsi osaa kieltä, eikä siihen, mitä hän ei vielä osaa.

Porvoossa on laadittu yhteistyössä puheterapeuttien kanssa [vieraskielisen lapsen suomen kielen kehityksen polku](#). Polkua pitkin kulkiessa lapsen suomen kielen taitoa ja sen kehitystä kartoitetaan ja seurataan erilaisin menetelmin.

- Kettu-testi (Korpilahti-Eilomaa) on 3-vuotiaiden puheen ja kielenkehityksen arviointimenetelmä. Se on suunniteltu sekä päiväkotien, lastenneuvoloiden että puheterapeuttien tarpeisiin. Sitä käytetään myös monikielisten lasten suomen kielen arvioinnissa suuntaa antavana välineenä. Testissä kartoitetaan kielitaidon eri osa-alueet.
- "Repun takanassa" (Tampereen kaupunki 2000) on suomen kielen kartoitus, jota voidaan käyttää 5-vuotiaille ja sitä vanhemmille lapsille sekä suomen kielen että oman äidinkielen arviointiin. "Repun takanassa" kartoittaa puheen tuottoa ja ymmärtämistä. Testissä kartoitetaan kielitaidon eri osa-alueet.
- Pienten kielireppu, tasolta toiselle, on arviointityökalu maahanmuuttajataustaisten lasten kielitaidon arviointiin varhaiskasvatuksessa ja esi- ja alkuopetuksessa. Kielireppu luo yhtenäiset arviointikriteerit lapsen kielitaidon kehittymisen seurantaan ja soveltaa Eurooppalaista viitekehystä pienten lasten suomi toisena kielenä opetuksessa.

Kielikonsultaatio järjestetään huhtikuussa varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Konsultaatioon osallistuvat ryhmän lastentarhanopettaja, erityislastentarhanopettaja ja puheterapeutti. Tavoitteena on kartoittaa 5 vuotta täyttävien vieraskielisten lasten suomen/ruotsin kielen taitoja. Kielikonsultaatioon valmistaudutaan kartoittamalla lapsen kielen kehitystä ja sen hetkistä suomen/ruotsin kielen taitoa, ryhmän havaintoja lapsen vahvuuksista ja tuen tarpeesta.

Kita eli suomen kielen taidon arviointimateriaali esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheeseen. Kita-arvion tekee esiopetusryhmän lastentarhanopettaja vieraskielisille lapsille, joiden kielitaidosta ei muuten saada tietoa ennen koulun aloitusta. Esiopetusryhmän lastentarhanopettaja huolehtii tiedonsiirrosta kouluun. Kita-arviota ei tehdä lapsille, joilla on hyvät suomen kielen taidot tai joiden suomen kielen taidot on arvioitu erikseen puheterapiassa esiopetusvuoden aikana.

Yhteistyö

Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Tulevina vuosina vieraskielisten lasten äidinkielen opetuksen koordinointi varhaiskasvatuksessa on kehittämiskohde. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisuudelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys. Tulkkipalveluiden käytön ohjeistus on Porvoon kaupungin intrassa sosiaali- ja terveystoimen työtilassa sekä varhaiskasvatuksen [peda.net-sivujen monikulttuurisuussivuilla](#).

19.2. Kielikylypy

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Kielikylypyopetusta järjestetään Porvoossa suomenkielisille lapsille ruotsin kielellä. Ruotsinkielisen kielikylylyn tavoitteena on, että lapset saavuttavat toiminnallisen ja suullisen kielitaidon kielikylypykielessä samanaikaisesti, kun heidän ensikielensä kehittyy. Lasta, jolla on asiantuntija toteama kielen kehityksen viivästymä tai tarkkaavaisuushäiriö, ei suositella kielikylypyyn.

Kielikylypypolku alkaa ensikieleltään suomenkielisillä lapsilla varhaiskasvatuksessa 5-vuotiaana ja jatkuu kielikylypyesiopetuksessa, jonka jälkeen lapsi siirtyy koulun kielikylypyopetukseen. Kielikylyvyssä noudatetaan varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetuksen opetussuunnitelmaa huomioiden kielikylypyopetuksen ominaispiirteet. Porvoon varhaiskasvatus- ja koulutuspalvelujen kielikylypytoiminnan suunnitelma: [Kielikylypytoiminnan suunnitelma vuosille 2014-2018](#).

Porvoossa annetaan varhaista täydellistä kielikylypyopetusta. Henkilöstö käyttää toiminnassa ainoastaan ruotsin kieltä. Kielen oppiminen ei ole pelkkä tavoite vaan myös oppimisen väline. Siksi on tärkeää, että kieltä opetetaan samalla kun käsitellään jonkin tiedon- tai taidonalan sisältöjä. Lapsia kannustetaan kielikylypykielen käyttöön alusta lähtien ja heidän odotetaan käyttävän sitä kommunikoidessaan henkilöstön kanssa.

Toiminnassa käytetään vaihtelevia lapsikeskeisiä menetelmiä ja työtapoja, jotka antava lapsille mahdollisuuden kuulla ja tuottaa itse kieltä aktiivisesti, luontevasti ja monipuolisesti. Henkilöstö selittää uusien sanojen ja käsitteiden merkityksiä lapsille toiminnan aikana. Toiminnassa lapset oppivat keskeisiä avainsanoja ja ilmauksia sekä kuulevat laajennettua sanastoa, jota tarvitaan ehkä myöhemmin tulevaisuudessa. Työskentely on keskustelevaa ja kyselevää. Toiminnassa käytetään paljon havainnollistavaa materiaalia ja oppimisympäristössä on runsaasti sanastoa esillä. Oppimisympäristöjen tulee olla monipuolisia ja vaihtelevia. Yksi osa varhaiskasvatuksen kielikylypytoimintaa on suomenruotsalaiseen kulttuuriin tutustuminen ja sen kokeminen, esimerkiksi vierailujen ja kulttuuritapahtumien avulla. Viisivuotiaiden ryhmä toimii tiiviisti yhteistyössä esiopetusryhmän kanssa.

Kodin ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö korostuu kielikylypytoiminnassa, koska varhaiskasvatusta annetaan muulla kuin ensikielellä. Huoltajien sitoutumisella on suuri merkitys ja huoltajien tulee huolehtia lapsensa säännöllisestä osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Huoltajien tehtävänä on myös tukea lapsen oman äidinkielen oppimista. Lapsen kehitystä ja hyvinvointia seurataan sekä kotona että varhaiskasvatuksessa. Henkilöstön tulee tiedottaa säännöllisesti ja suunnitelmallisesti kielikylylyn toiminnasta.

Kielikylpytoiminnalla on oma vanhempainyhdistys, jonka tarkoituksena on edistää, kehittää ja tukea varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun kielikylpytoimintaa.

20. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuksista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa yhteistyö lapsen, huoltajan, lastentarhanopettajan, erityislastentarhanopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö osallistuu tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun ja arviointiin.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä.

Tukea voidaan antaa myös muussa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Muussa varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää erityislastentarhanopettajan konsultaatiota lapsen tuen järjestämisessä. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Kehityksen ja oppimisen tuen toteuttamisen periaatteet

Varhaiskasvatuksen kehityksen ja oppimisen tuen tehtävänä on edistää kaikkien lasten mahdollisuutta kehittymiseen, oppimiseen ja hyvinvointiin yhteisessä ympäristössä. Keskeistä on myönteinen asenne ja rakentava yhteistyö niin varhaiskasvatuksen sisällä, lasten huoltajien kuin muiden yhteistyötahojen kanssa. Lasten tukeminen toteutuu pääsääntöisesti lähipäiväkodissa.

Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksessa on käytössä kehityksen ja oppimisen tuen kolmiportaisuus – yleinen, tehostettu ja erityinen tuki.

Erityinen tuki

Yhteistyö huoltajien kanssa
Erikoissairaanhoidon lausunto
Säännöllinen erityislastentarhanopettajan ohjaus ja konsultaatio
Tiivis moniammatillinen yhteistyö
Vasun erityisen tuen suunnitelman laadinta
Suunnitelman säännöllinen arviointi ja päivitys
Rakenteellinen tuki

Erityisen tuen toteutuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä lapsen arjen ympärillä sekä erityispedagogista osaamista

Tehostettu tuki

Yhteistyö huoltajien kanssa
Erityislastentarhanopettajan ohjaus ja konsultaatio
Moniammatillinen yhteistyö
Vasun tehostetun tuen suunnitelman laadinta
Suunnitelman säännöllinen arviointi ja päivitys
Rakenteellinen tuki

Tehostetun tuen toteutuminen edellyttää säännöllisyyttä ja jatkuvaa toiminnan mukauttamista.

Yleinen tuki

Pedagoginen suunnitelma
Yhteistyö huoltajien kanssa
Pedagogiset järjestelyt
Mahdollisuus erityislastentarhanopettajan konsultaatioon

Yleisen tuen toteutuminen edellyttää koko henkilöstön vastuunottoa tuen tarpeen havaitsemisesta, arvioinnista, puheeksi ottamisesta ja tuen toteuttamisesta.

Yleisen tuen muodostavat varhaiskasvatuksen henkilöstön pedagoginen osaaminen ja lapsen kehityksen tunteminen sekä tuen tarpeen varhainen tunnistaminen. Varhaiskasvatuksen yleinen tuki on jokaiselle lapselle tarkoitettua kehityksen ja oppimisen tukea. Tukea suunnitellaan ja arvioidaan vuorovaikutuksessa huoltajien ja lapsen kanssa.

Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta rakentuva toiminta ja toimintaympäristön suunnitteleminen, järjestäminen ja muokkaaminen perustuvat lasten tarpeisiin. Pedagogisia järjestelyitä ovat yhteistyön vahvistaminen huoltajien kanssa, toiminnan ja oppimisympäristön muokkaaminen ja arjen kuntouttavat elementit. Lasten toimintaa tukevat päivä- ja viikkostrukturi ja tilojen strukturointi sekä aikuisten yhtenäiset toimintatavat. Toiminnan suunnittelun ja arvioinnin välineenä käytetään Laadukas varhaiskasvatus ja esiopetus - pedagogista suunnitelmaa.

Varhaiskasvatuksen yleisessä tuessa henkilöstöllä on mahdollisuus konsultoida erityislastentarhanopettajaa. Tarvittaessa erityislastentarhanopettaja havainnoi lasta ja

lapsiryhmää ja osallistuu yhteistyöhön huoltajan kanssa. Myös huoltajat voivat olla suoraan yhteydessä erityislastentarhanopettajaan.

Erityislastentarhanopettaja on lapsen kehityksen ja oppimisen asiantuntija, jonka työ on luonteeltaan pääosin konsultoivaa. Hän antaa tietoa, ohjausta ja tukea huoltajille ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle lapsen kehityksen ja oppimisen tuen tarpeen arvioinnissa ja suunnittelussa ja toteutuksessa. Arjen vastuu tukea tarvitsevan lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta on varhaiskasvatuksen henkilöstöllä. Porvoossa erityislastentarhanopettajia työskentelee useamman varhaiskasvatusyksikön kiertävänä erityislastentarhanopettajana, yhden yksikön resurssierityislastentarhanopettajana tai ryhmässä toimivina erityislastentarhanopettajina.

Tehostettua tukea tarjotaan kun lapsen tuen tarve on vahvempaa ja yksilöllisempää. Tehostettu tuki on säännöllistä ja edellyttää jatkuvaa toiminnan mukauttamista.

Tehostettuun tukeen kuuluvat pedagogisten järjestelyiden lisäksi erityislastentarhanopettajan ohjaus ja konsultaatio, rakenteelliset tukitoimet ja säännöllinen moniammatillinen yhteistyö. Tehostettu tuki edellyttää pääsääntöisesti asiantuntijan lausuntoa tehostetun tuen tarpeesta. Kehityksen ja oppimisen tehostettua tukea toteutettaessa korostuu huoltajien osallisuus lapsen tuen tarpeen arvioinnissa ja kuntoutuksen toteutumisessa.

Erityistä tukea tarjotaan lapselle joka tarvitsee kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Varhaiskasvatuksessa erityistä tukea tarvitsevien lasten tuen tarve johtuu pääsääntöisesti vaikeasta vammasta, sairaudesta tai kehityksen viivästyästä. Erityinen tuki edellyttää erikoissairaanhoidon lausuntoa. Esiopetuksessa erityiseen tuen oppilaita ovat lapset, joilla on pidennetty oppivelvollisuus.

Erityisessä tuessa tehdään säännöllistä moniammatillista yhteistyötä ja ryhmän henkilöstö saa erityislastentarhanopettajan tiivistä ohjausta ja konsultaatiota ja lapsella on jokin varhaiserityiskasvatuksen rakenteellinen tukitoimi.

21. Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa tietojen antoa ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehdoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Lapsen kehityksen ja oppimisen tukeminen edellyttää monialaista yhteistyötä ja toimivia yhteistyörakenteita. Tuen tarpeen havainnointi, tuen suunnittelu ja toteuttaminen sekä arviointi tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa ja tarvittaessa muiden lapsen ja perheen yhteistyötahojen kanssa.

Huoltajille annetaan ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä asioista. Tällöin tehdään tiivistä yhteistyötä koulutuspalvelujen kanssa. Vastuu yhteistyön käynnistämisestä on erityislastentarhanopettajalla.

22. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä. Pedagogisia järjestelyjä ovat esimerkiksi erityislastentarhanopettajan konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. Rakenteellisia järjestelyjä ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki vertaisryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

22.1. Pedagogiset, rakenteelliset ja hyvinvointia tukevat järjestelyt Porvoossa

Kehityksen ja oppimisen tukea tarjotaan lapsille sekä pedagogisilla järjestelyillä että rakenteellisilla tukitoimilla. Varhaiskasvatukselliset tukitoimet tulee aloittaa välittömästi kun tuen tarve on havaittu. Päivähoitoyksikön esimies ja kasvatushenkilöstö arvioivat tehostetun ja erityisen tuen sekä rakenteellisten tukitoimien tarvetta yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Tarvittaessa arvioinnin tukena käytetään erityislastentarhanopettajaa.

Rakenteelliset tukitoimet vaihtelevat hoitomuodoittain. Resurssikertoimia, varhaiserityiskasvatuksen lisähenkilöstöä ja resurssierityislastentarhanopettajan tukea käytetään

päiväkodeissa. Kerhoissa on käytössä resurssikerroin. Perhepäivähoidossa lapsen tarvitsema tehostettu ja erityinen tuki huomioidaan perhepäivähoitajan tehtäväkohtaisessa palkassa.

Resurssikertoimilla voidaan säädellä ryhmän kokoa, kun lapsella ei ole muita rakenteellisia tukitoimia. Kun ryhmässä on tehostettua tai erityistä tukea tarvitseva lapsi, se edellyttää henkilöstöltä enemmän työpanosta. Lapsen tuen tarve huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Resurssikertoimien kriteerit

Resurssikerroin 1,5

Lapsella on varhaiskasvatuksen moniammatillisen työryhmän ja/tai asiantuntijan toteama kehityksen ja oppimisen tuen tarve kasvussa, kehityksessä ja/tai oppimisessa

Resurssikerroin 2

Lapsella on kahden sosiaali- ja / tai terveydenhuollon asiantuntijan toteama kehityksen ja oppimisen tuen tarve, vamma tai sairaus.

Resurssikerroin 2,8

Tätä resurssikerrointa voidaan käyttää kun lapsella on erikoissairaanhoidon lääkärin suositus lisähenkilöstöstä, mutta ryhmässä ei työskentele lisähenkilöstöä

Resurssierityislastentarhanopettaja työskentelee pääasiassa yhden toimintayksikön kehityksen ja oppimisen tuen asiantuntijana. Resurssierityislastentarhanopettajan tukea voi saada 4-6 lasta joilla on erikoissairaanhoidon lääkärin lausunto tuen tarpeesta. Resurssierityislastentarhanopettaja jakaa tietoa ja erityispedagogista osaamistaan työyhteisössä. Hän osallistuu tukea tarvitsevien lasten kasvatuksen ja opetuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen mm. oppimisympäristöä muokkaamalla ja pedagogisilla järjestelyillä. Lapsilla, jotka saavat resurssierityislastentarhanopettajan tukea, ei ole käytössä muita rakenteellisia tukitoimia.

Lisähenkilöstö myönnetään harkinnanvaraisesti varhaisierityiskasvatuksen tuloksikön resurssien puitteissa. Lisähenkilöstön myöntäminen edellyttää lääkärin lausuntoa. Päätökset perustuvat tehtyihin esityksiin ja selvityksiin perusteluineen. Edellytyksenä myöntämiselle on, että pedagogiset järjestelyt ovat suunnitelmallisesti käytössä lapsen arjessa.

Lisähenkilöstön työskentely ryhmässä mahdollistaa lapsen taitojen ja itsenäisyyden kehittymisen tukemisen. Keskeistä on turvata lapsen kehitys, oppiminen ja osallisuus ryhmässä toimimiseen.

Lisähenkilöstön myöntämisen kriteerit

E erityisen tuen tarve jatkuva ja pysyvä

Lapsella on alan asiantuntijan (erikoislääkäri, neuropsykologi tai vastaavan) toteama somaattinen sairaus tai neurologinen/psykkinen oire, vamma tai toiminnanvaja. Tuen tarve on pysyvää.

E erityisen tuen tarve säännöllinen, tarve vähenevä

Lapsella on asiantuntijan toteama erityisen tuen tarve, vamma tai sairaus ja hän tarvitsee päivän aikana paljon aikuisen tukea, valvontaa tai hoitotoimenpiteitä. Tuen tarve on jokseenkin pysyvä, mutta vähenee, kun lapsi saa ajoissa ja riittävästi tukea.

Päivähoitoyksikölle myönnettyä lisähenkilöstöresurssia voidaan jakaa useammalle tehostetun tai erityisen tuen lapselle.

Hyvinvointia tukevia järjestelyjä ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio. Porvoossa varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on mahdollisuus konsultoida sosiaali- ja terveydenhuollon lasten kuntoutustyöryhmää ja erityistyöntekijöitä sekä perheneuvolaa. Lisäksi erityislastentarhanopettajat konsultoivat säännöllisesti Porvoon sairaalan lasten psykiatrista poliklinikkaa.

Hyvinvointia tukeva esiopetuksen oppilashuolto kuvataan erikseen Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelmassa.

22.2. Kehityksen ja oppimisen tuen järjestelyiden hallinnolliset käytänteet Porvoossa

Tehostetun ja erityisen tuen sekä rakenteellisten tukitoimien myöntämisen hallinnolliset käytänteet

Varhaiskasvatukselliset tukitoimet tulee aloittaa välittömästi kun tuen tarve on havaittu. Päivähoitoyksikön esimies ja kasvatushenkilöstö arvioivat tehostetun ja erityisen tuen sekä rakenteellisten tukitoimien tarvetta yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Tarvittaessa arvioinnin tukena käytetään erityislastentarhanopettajaa.

Päivähoitoyksikön esimies tekee yhteistyössä kasvatushenkilöstön kanssa esityksen tarvittavista tuesta. Esitykseen liitetään kuvaus lapsesta varhaiskasvatuksessa sekä mahdolliset asiantuntijan lausunnot. Esiopetuksessa aloittavan lapsen esitykseen liitetään kuvauksen sijasta pedagoginen arvio, jonka tekemisestä vastaa ryhmän lastentarhanopettaja. Esitykset tehostetusta ja erityisestä tuesta ja rakenteellisista tukitoimista toimitetaan erityislastentarhanopettajan kautta varhaiserityiskasvatuksen työryhmän käsittelyyn. Työryhmä kokoontuu erillisen aikataulun mukaisesti neljä kertaa vuodessa.

Varhaiserityiskasvatuksen työryhmään kuuluvat varhaiskasvatusjohtaja, varhaiskasvatuksen ohjaaja, kaksi päiväkodinjohtajaa sekä erityislastentarhanopettajat. Varhaiserityiskasvatuksen lisähenkilöstöstä päätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja. Varhaiskasvatuksen ohjaaja tekee päätöksen resurssikertoimesta, resurssierityislastentarhanopettajasta ja perhepäivähoitajan työn vaativuuden arviointiin perustuvasta korvauksesta. Lapsen saama tehostettu tai erityinen tuki merkitään päätökseen. Erityislastentarhanopettaja lähettää tiedon vanhemmille, päivähoitoyksikölle ja varhaiserityiskasvatukseen.

Kehityksen ja oppimisen tuen johtamisrakenne ja päätöksenteko

Porvoon kehityksen ja oppimisen tuen koordinoinnista ja järjestämisestä vastaa Varhaiserityiskasvatuksen tulosityksikkö, johon kuuluvat erityislastentarhanopettajat ja varhaiserityiskasvatuksen lisähenkilöstö. Tulosityksikön esimiehenä toimii yksi erityislastentarhanopettajista.

Varhaiserityiskasvatuksen työryhmä seuraa, koordinoi ja valmistelee ja arvioi esityksiä kehityksen ja oppimisen tuen kehittämiseksi yhdessä erityislastentarhanopettajien ja tulosityksikön esimiehen kanssa. Kehityksen ja oppimisen tukeen sekä muihin hyvinvointia tukeviin järjestelyihin liittyvät ajankohtaiset asiat käsitellään esimiesten tapaamisissa ja hyväksytään varhaiskasvatuksen johtoryhmässä.

Päivähoitoyksiköiden kehityksen ja oppimisen tuen johtaminen ja kehittäminen

Esimies vastaa kehityksen ja oppimisen tuen toteutumisesta yksikössään. Tukena hänellä on yksikölle nimetty erityislastentarhanopettaja. Esimies vastaa lasten rakenteellisten tukitoimien esitysten valmistelusta ja lapsille myönnettyjen tukitoimien asianmukaisesta kohdentumisesta ja toteutumisesta.

Lisäksi esimies vastaa tiedon siirrosta tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevan lapsen siirtyessä Porvoossa yksiköstä toiseen tai lapsen muuttaessa toiseen kuntaan sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Esimies osallistuu esiopetusikäisten lasten oppimisen tuen työryhmän työskentelyyn yhdessä esiopetuksen henkilöstön ja erityislastentarhanopettajan kanssa. Esimies vastaa esiopetusikäisten yhteisöllisen oppilashuollon toteutumisesta yksikössään.

Esimies huolehtii, että lapsille laaditaan tehostetun ja erityisen tuen suunnitelmat osana lapsen varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmaa ja että nämä suunnitelmat arvioidaan säännöllisesti.

23. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa lastentarhanopettaja ja/tai erityislastentarhanopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (osio Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma).

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata osiossa Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkittamis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten erityislastentarhanopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tehostetun tai erityisen tuen tarve. Suunnitelman laatimisesta vastaa lastentarhanopettaja ja tarvittaessa tukena on erityislastentarhanopettaja. Tuen tarvetta ja toteutusta seurataan ja arvioidaan yhteistyössä huoltajien ja yhteistyötahojen kanssa säännöllisesti.

24. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa. Ulkopuolista arviointia voidaan järjestää myös muiden tahojen suorittamana tai kansainvälisenä arviointina.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Yksilötason arviointi perustuu varhaiskasvatukseen ja tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen laatimista tai päivittämistä. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin osioissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen suunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Lasten varhaiskasvatussuunnitelmissa dokumentoidaan sekä lasten että huoltajien arviot toiminnasta. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute tulee huomioida pedagogisessa suunnitelmassa ja ryhmän toiminnan kehittämisessä. Pedagoginen suunnitelma toimii ryhmätasolla myös toiminnan arvioinnin välineenä. Esimies vastaa omassa yksikössään jatkuvan arvioinnin toteuttamisesta ja pedagogisen toiminnan ja laadun kehittämisestä. Yksiköiden varhaiskasvatussuunnitelmatyöskentelystä vastaavat työparit ja esimiehet välittävät kokemuksia ja palautteita pedagogisen toiminnan toteutumisesta ja sen kehittämisestä varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien ohjausryhmälle.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi mm. toimintakulttuurin kehittämistä ja pedagogisen toiminnan toteuttamista yksiköiden toimintasuunnitelmien avulla.

Porvoossa valmistellaan varhaiskasvatuksen asiakaskysely, joka on tarkoitus toteuttaa vuodesta 2018 lähtien säännöllisin väliajoin. Arvioinnin ja palautteiden tuloksia käsitellään mm. varhaiskasvatuksen johtoryhmässä ja varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien ohjausryhmässä sekä yksiköittäin. Keskeisistä tuloksista ja kehittämistoimenpiteistä tiedotetaan asiakkaille ja päättäjille.